

Līgumu vadība krīzes apstākļos!

Ģeopolitiskā situācija saistībā ar karadarbību Ukrainā un pret Krieviju un Baltkrieviju ieviestās sankcijas rada konsekvences, piemēram, metāla un citu resursu nepieejamību vai to izmaksu pieaugumu, kas praksē apgrūtina vai padara neiespējamu izpildīt noslēgtos iepirkuma līgumus sākotnēji līgumā paredzētajā ietvarā. Atbilstoši publisko iepirkumus regulējošajiem normatīvajiem aktiem **tieši pasūtītājam ir aktīva loma līguma vadībā**, it īpaši, ja rodas sarežģījumi līguma izpildē, **pasūtītājam aktīvi jālemj par līguma turpināšanas iespējām un pieejamo instrumentu izmantošanu līguma izpildes nodrošināšanai**. Iepirkuma līgumu noslēgšanu un izpildi nosaka Eiropas Savienības un attiecīgi Latvijas normatīvie akti, kur paredzētais pamatprincips ir, ka līgums izpildāms tā, kā tas paredzēts pašā noslēgtajā līgumā, savukārt līgumā neparedzētas izmaiņas iespējamās izņēmuma gadījumā. Iepirkumu uzraudzības birojs norāda uz šādām PIL¹ (analogiski arī SPSIL²) paredzētajām iespējām līguma, kā arī iepirkuma procesa vadībā un secīgiem soļiem to izmantošanai.

Iepirkumu uzraudzības biroja tīmekļvietnē pieejamie metodiskie materiāli, kuri atspoguļoti šajā skaidrojumā:

- Skaidrojums *Būtiskas cenu svārstības līguma izpildes laikā*
(<https://www.iub.gov.lv/lv/jaunums/butiskas-cenu-svarstibas-liguma-izpildes-laika>)
- Skaidrojums *Iepirkuma līguma un vispārīgās vienošanās grozīšana*
(<https://www.iub.gov.lv/lv/skaidrojums-iepirkuma-liguma-un-visparigas-vienosanas-grozisana>)
- Videolekcija *Iepirkuma līguma grozījumi*
(skatīt: <https://www.iub.gov.lv/lv/e-macibas>)

¹ Publisko iepirkumu likuma 2. pants, 60. pants un 61. pants

² Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 2. pants, 65. pants un 66. pants

Grozījumu veikšanai līgumā izmantojamie instrumenti (prioritārā secībā):

Piemērojot noslēgto līgumu	Papildus līgumā paredzētajam, ja tas nepieciešams, kā arī tad, ja līgumā nav atrunāta kārtība ³ , kādā veidā veicami grozījumi (piemēram, indeksācija vai citi grozījumi)	
1.	2.	3.
<p>Iepirkuma līgumā paredzētās līguma grozījumu iespējas = veic grozījumus atbilstoši līgumā paredzētajam (piemēram, indeksācija, termiņa pagarināšana, risinājumu maiņa)⁴</p>	<p>PIL 61. panta piektā daļa pieļauj veikt grozījumus līgumā, nevērtējot to būtiskumu, ja</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) grozījumu kopējā vērtība nesasniedz Ministru kabineta noteiktās līgumcenu robežvērtības⁵ un 2) 10% no sākotnējās piegāžu un pakalpojumu līguma vērtības vai 15% no sākotnējās būvdarbu līguma vērtības⁶ 	<p>PIL 61. panta trešās daļas 3. punkts pieļauj veikt būtiskus līguma grozījumus, ja tie ir nepieciešami tādu iemeslu dēļ, kurus pasūtītājs nevarēja paredzēt.⁷</p> <p>Šādu grozījumu apjoms⁸ nevar pārsniegt 50 % no sākotnējās iepirkuma līguma līgumcenas!⁹</p>

Proti, norādītā regulējuma ietvaros grozījumi var tikt veikti, summējot šādas iespējas:

- iepirkuma līgumā atrunātie grozījumi
- + PIL 61. panta piektā daļa
- + PIL 61. panta trešās daļas 3. punkts

Piemēram, gadījumā, kad iepirkuma līgumā nav atrunāta iespēja pārskatīt līgumcenu, veicot grozījumus būvdarbu līgumā saskaņā ar PIL 61. panta trešās daļas 3. punktu un piekto daļu, līgumcenas pieaugums iespējams 65% apjomā.

³ Arī gadījumos un neskatoties uz to, kad iepirkuma līgumā, piemēram, paredzēts, ka līguma grozījumi var tikt veikti noteiktā apjomā (piemēram, palielinot līgumcenu ne vairāk kā par 5 %)

⁴ **Grozījumi nav uzskatāmi par atrunātiem**, ja pasūtītājs līgumā iekļauj tikai vispārīgu norādi, ka līgums ir grozāms, pusēm vienojoties vai ievērojot PIL 61. pantā ietverto kārtību!

⁵ Ministru kabineta 2017. gada 28. februāra noteikumi Nr. 105 "Noteikumi par publisko iepirkumu līgumcenu robežvērtībām" (<https://likumi.lv/ta/id/289083>)

⁶ Neņemam vērā citu veikto grozījumu apjomu – grozījumus, kas veikti saskaņā ar PIL 61. panta trešās daļas 1., 2. un 3. punkts

⁷ **Neparedzamo apstākļu jēdziens** attiecas uz apstākļiem, ko nevarēja paredzēt, neraugoties uz to, ka līgumslēdzēja iestāde ir ar pienācīgu rūpību sagatavojusi sākotnējo iepirkuma procedūru, ņemot vērā tai pieejamos līdzekļus, konkrētā projekta iezīmes un raksturlielumus, labu praksi attiecīgajā jomā un nepieciešamību nodrošināt atbilstīgu saistību starp iepirkuma procedūras sagatavošanā izlietotajiem resursiem un tās prognozējamo vērtību (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/24/ES (2014. gada 26. februāris) par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK Dokuments attiecas uz EEZ 109. apsvērum). **Karadarbība Ukrainā, kā arī cenu straujš pieaugums, preču un būvmateriālu nepieejamība ģeopolitiskās situācijas un pasaulē esošo norišu sakarā ir uzskatāmi par apstākļiem, ko pasūtītājs nevarēja paredzēt!**

⁸ Ierobežojums uz līgumcenas palielinājumu! Var tikt veikti arī tāda rakstura grozījumi, kas neskar līgumcenas izmaiņas!

⁹ Saskaņā ar PIL 61. panta ceturto daļu līgumcenas pieaugums, ko noteic kā visu secīgi veikto grozījumu naudas vērtības summu, nevar pārsniegt 50 procentus no sākotnējās iepirkuma līguma līgumcenas attiecībā uz katru gadījumu, kas minēts PIL 61. panta trešās daļas 2. un 3. punktā

Līgumā neparedzētu grozījumu veikšanas iespējas un kārtība:

Pamatprincipi	Iepirkuma norises / līguma izpildes stadija	Iespējamā rīcība	Ievēribai
<p>1) Lēmums par līgumā neparedzētu izmaiņu veikšanu pieņemams tikai pēc rūpīga visu apstākļu izvērtējuma.</p> <p>2) Pasūtītāja kompetencē ir izvēlēties katrā konkrētā gadījumā piemērotāko risinājumu – gan attiecībā uz noslēgto iepirkuma līgumu grozīšanu, gan veicamajiem iepirkumiem.</p> <p>3) Jebkādi līgumā neparedzēti grozījumi veicami tikai un vienīgi, ja:</p> <p>a) bez to veikšanas nav iespējams nodrošināt līguma izpildi / veicot grozījumus, ir pārlicība, ka līgums tiks izpildīts / izpildīts būtiskā tā daļā;</p> <p>b) tie nepārsniedz apjomu, kas nepieciešams līguma izpildes nodrošināšanai</p> <p>c) attiecas tikai uz to izmaksu pieauguma daļu vai termiņa pagarinājumu, ko kompetents un rūpīgs pasūtītājs un piegādātājs</p>	<p>Līgums noslēgts, daļēji izpildīts</p>	<p>Līguma izpildes termiņa pagarināšana</p> <p>PIL 61. panta trešās daļas 3. punkts - būtiski līguma grozījumi, ja tie ir nepieciešami tādu iemeslu dēļ, kurus pasūtītājs iepriekš nevarēja paredzēt.</p> <p>Līgumcenas pārskatīšana</p> <p>PIL 61. panta piektā daļa – grozījumi līgumā, nevērtējot to būtiskumu (max + 10%/15% no sākotnējās līgumcenas un vienlaikus nepārsniedzot Ministru kabineta noteiktās līgumcenu robežvērtības)</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p>PIL 61. panta trešās daļas 3. punkts - būtiski līguma grozījumi, ja tie ir nepieciešami tādu iemeslu dēļ, kurus</p>	<p>Var tikt pagarināts tikai līguma izpildes termiņš, vienlaikus līguma termiņa pagarināšana var tikt kombinēta arī ar līgumā paredzēto tehnisko risinājumu maiņu, kā arī izmaksu pārskatīšanu (risinājuma maiņas un izmaksu pārskatīšanas gadījumā sk. attiecīgās skaidrojuma sadaļas).</p> <p>Līguma izpildes termiņš pagarināms, ja līguma izpilde nav iespējama līgumā noteiktajā termiņā, galvenokārt, dēļ ģeopolitiskās situācijas radītās izejmateriālu un preču nepieejamības vai piegāžu kavējumiem, par laiku, kas nepārsniedz to, kas nepieciešams attiecīgo piegāžu saņemšanai, ievērojot arī kavējumu pamatoto ietekmi uz saistītajiem procesiem.</p> <p><i>Sk. pamatprincipus lēmuma pieņemšanai par grozījumu veikšanu.</i></p> <p>Vienlaikus, ja šobrīd jau prognozējams, ka piegādes kavēsies ilgstoši vai vispār pārskatāmā nākotnē nebūs iespējamas, primāri izvērtējamās citas rīcības alternatīvas (t.sk. tehnisko risinājumu maiņa, līguma izpildes apturēšana, līguma izbeigšana).</p> <p>Attiecas tikai uz to papildu izmaksu daļu, ko iepriekš nevarēja paredzēt, proti, kas radusies dēļ ģeopolitiskās situācijas izmaiņām kopš 24.02.2022.</p> <p><i>Sk. pamatprincipus lēmuma pieņemšanai par grozījumu veikšanu.</i></p>

<p>iepriekš (iepirkuma un līguma slēgšanas laikā) nevarēja paredzēt.</p> <p>4) Mērķis nav kompensēt jebkādu piegādātāja izmaksu pieaugumu, t.sk. nodrošināt peļņu iepriekš plānotajā apjomā, bet gan nodrošināt minimāli nepieciešamos papildu resursus, lai līgums vispār var tikt izpildīts, novēršot piegādātāja atteikšanos turpināt līguma izpildi. Abām pusēm risku sadale jāveic proporcionāli, abām uzņemoties radušās papildu ekonomiskās sekas.</p> <p>5) Nav iespējama fiksētas cenas līguma pārveide par līgumu, kur izmaksas automātiski indeksējamas atbilstoši to izmaiņām (indeksiem). Tomēr ir pieļaujama izmaksu pārskatīšana atbilstoši notikušajām iepriekš neparedzamajām izmaiņām, ievērojot normatīvajos aktos noteiktos ierobežojumus, t.sk. šo skaidrojumu, un paredzot finanšu resursus pilnīgai saistību izpildei.¹⁰</p> <p>6) Kritiska ir korekta plānoto grozījumu būtības, apjoma un ietekmes novērtēšana, attiecīgi arī piegādātājam ir nepieciešams</p>	<p>pasūtītājs iepriekš nevarēja paredzēt (max +50% no sākotnējās līgumcenas).</p> <p>Līgumā paredzēto tehnisko risinājumu pārskatīšana</p> <p>PIL 61. panta piektā daļa pieļauj veikt grozījumus līgumā, nevērtējot to būtiskumu. Šādā gadījumā jāņem vērā, ka jāvērtē materiālu aizstāšana (grozījumu vērtība)¹¹</p> <p>PIL 61. panta trešās daļas 3. punkts pieļauj veikt būtiskus līguma grozījumus, ja tas ir nepieciešami tādu iemeslu dēļ, kurus pasūtītājs nevarēja paredzēt. Šādā gadījumā jāņem vērā, ka saskaņā ar PIL 61. panta ceturto daļu ir ierobežots līgumcenas pieaugums (vērtē tikai pieaugumu)!</p>	<p>Pasūtītājs, vienojoties ar piegādātāju, var apsvērt iespēju mainīt līgumā paredzēto tehnisko risinājumu, piemēram, būvdarbu līgumā pārskatīt un aizstāt paredzētos materiālus, to ražotājus, konstruktīvos risinājumus u.c., lai nodrošinātu līguma izpildi un mērķu sasniegšanu, ņemot vērā līdzšinējo risinājumu nepieciešamību vai to izmaksu būtisku pieaugumu.</p> <p>Šādu grozījumu vienīgais mērķis nedrīkst būt materiālu un risinājumu kvalitātes samazināšana vai piegādātāja izmaksu samazināšana.</p>
	<p>Līguma izbeigšana</p> <p>Gadījumā, ja līgumslēdzējas puses konstatē, ka noslēgto iepirkuma līgumu nav iespējams izpildīt, neskatoties uz visām paredzētajām iepirkuma līguma grozījumu iespējām, var tikt lemts par iepirkuma līguma izbeigšanu (līgums izbeidzams saskaņā ar līguma noteikumiem vai pusēm panākot savstarpēju vienošanos).</p>	<p>Lai arī līguma izpildei ir dodama priekšroka pār līguma izbeigšanu, tomēr dažādu iemeslu dēļ tā vairs var nebūt objektīvi iespējama gan būtiska izmaksu pieauguma dēļ, gan piegāžu kavēšanās vai nepieciešamības dēļ, attiecīgi abām pusēm, apzinoties un novērtējot apstākļus var būt racionāli izbeigt noslēgto līgumu.</p> <p>Ja ir konstatējams, ka nespēja izpildīt līgumu ir tieši saistīta ar esošās ģeopolitiskās situācijas radītajām sekām, puses tiek aicinātas līguma izbeigšanas gadījumā nepiemērot iepirkuma līgumā paredzētas sankcijas, un aicinām saprātīgi izvērtēt, vai ir samērīgi pieprasīt saistību izpildes nodrošinājuma atmaksu.</p>
	<p>Līgums noslēgts, izpilde nav uzsākta vai izpilde minimāla</p>	<p>Visi risinājumi, kas attiecas uz situāciju, kad līgums noslēgts un daļēji izpildīts.</p> <p>+</p> <p>Rūpīgi veicama prioritāšu, lietderības un finansēšanas iespēju izvērtēšana, kritiski vērtējot, vai atsevišķos gadījumos nav lietderīgāk vienoties par līguma izbeigšanu, atlīdzinot faktiskos izdevumus, lai līguma</p>

¹⁰ Likums par budžetu un finanšu vadību 46.pants (<https://likumi.lv/ta/id/58057-likums-par-budzetu-un-finansu-vadibu>)

¹¹ Skatīt skaidrojumā sadaļu "Likuma 61. panta piektās daļas piemērošanas piemēri" (<https://www.iub.gov.lv/lv/skaidrojums-iepirkuma-liguma-un-visparigas-vienosanas-grozisana>)

<p>sadarboties, sniedzot visu pieejamo un nepieciešamo informāciju, kas detalizēti pamato grozījumu pieļaujamību, t.sk. piegāžu kavējumus, izmaksu pieaugumu u.tml.</p>		<p>izpildes turpināšanas gadījumā sarežģītumu ietekme nepieaugtu un jebkurā gadījumā neveidotos situācija, kad līgums nav izpildāms (nepieciešamības gadījumā risinot jautājumu par būvdarbu iekonservēšanu).</p>	<p>Jāņem vērā, ka atbilstoši Likuma par budžetu un finanšu vadību 46. pantā noteiktajam uzņemtās saistības, kas pārsniedz piešķirto asignējumu vai pilnvaras plānotajām saistībām nākotnē, nav uzskatāmas par valsts saistībām, attiecīgi budžeta iestādēm līguma slēgšanas brīdī ir jābūt skaidram, no kādiem līdzekļiem tās segs saistības, kas veidosies indeksācijas nosacījumu izpildes rezultātā. Lai izpildītu normatīvos aktos noteiktās prasības, slēdzot līgumus, nepieciešams noteikt maksimālos pārskatīto izmaksu griestus, vienlaikus veidojot arī finanšu resursu rezervi to izpildei.</p>
<p>7) Apzinoties, ka izmaksu pieauguma rezultātā pasūtītājam var nebūt iespējams segt sadārdzinājumu visos līgumos, kā rezultātā līgumu izpilde var kļūt neiespējama, pasūtītājam savlaicīgi jānosaka prioritāri turpināmie līgumi / iepirkumi (situācija nozaru griezumā var atšķirties), atbildot uz šādiem kontroljautājumiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vai iecerēto projektu iespējams realizēt, jo prioritāri jāpabeidz jau cits uzsākts projekts? - vai iepirkuma līgumā ir iespējams veikt grozījumus un/vai uzņemt saistības? - vai ir saistības Eiropas Savienības fondu piesaistītā finansējumā, kuras būtu jārisina primāri? - vai ir laicīgi reaģēts un ir informēta uzraugošā iestāde piesaistītā fondu 	<p>Iepirkums izsludināts un tiek gaidīti vai vērtēti piedāvājumi, vai piedāvājumi izvērtēti, bet līgums nav noslēgts</p>	<p>Izvērtējums, vai iepirkuma dokumentos un piedāvājumos (ja tādi saņemti) paredzētais ir faktiski realizējams konkrētajos apstākļos, attiecīgi vai piedāvājumi ir uzskatāmi par spēkā esošiem. Iespēju robežās pasūtītājiem lēmumu par iepirkuma realizācijas iespējām (vai atkāpšanos) pieņemt pēc iespējas īsākā laikā. Tāpat pretendentiem atsaucot piedāvājumu, kas vairs nav izpildāms, izvērtēt iespēju neieturēt piedāvājuma nodrošinājumu.</p> <p>Pēc novērtējuma veikšanas situāciju iespējams risināt šādos veidos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pasūtītājam uzsāktā iepirkuma procedūrā pirms piedāvājumu iesniegšanas termiņa ir tiesības veikt grozījumus, piemēram, samazināt iepirkamo apjomu (vērtējot, vai grozījumi ir pieļaujami)¹² - Pasūtītājam ir tiesības pārtraukt iepirkumu vai iepirkuma procedūru, piemēram, pastāvošā krīzes situācija saistībā ar ievērojamu cenu pieaugumu un materiālu nepieejamību ir objektīvais pamatojums procedūras pārtraukšanai <p>Ir iespēja veikt grozījumus iepirkuma līgumā (pirms tā noslēgšanas), ņemot vērā norādītās līgumu grozījumu iespējas</p>	<p>Izvērtējot iepirkuma dokumentus un piedāvājumus, nepieciešamas atbildes vismaz uz šādiem jautājumiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vai iepirkuma līguma izpilde būs iespējama saskaņā ar paredzētajiem nolikuma noteikumiem un iepirkuma līguma projektu - Vai iepirkuma līguma izpilde būs iespējama saskaņā ar iesniegto piedāvājumu - Vai iepirkumā iesniegtais piedāvājums ir spēkā esošs - Vai pasūtītājam ir pieejams finansējums (t.sk. tas nebūs nepieciešams citu prioritārāku vai jau noslēgtu līgumu izmaiņu vadībai), attiecīgi pasūtītājam ir iespējas uzņemt un izpildīt papildu saistības. <p>Piegādātāji tiek aicināti laikus reaģēt un vēl iepirkuma procedūras gaitā informēt, ja paredzētās prasības konkrētajos apstākļos nav izpildāmas.</p>

¹²Skat. PIL 35. panta trešā daļa, SPSIL 41. panta trešā daļa. Grozījumus nav iespējams veikt PIL 9.panta kārtībā veikta iepirkuma nolikumā! Papildus pēc analogijas skatīt "Atklāta konkursa nolikums "soli pa solim"", Cita informācija <https://www.iub.gov.lv/lv/vadlinijas-atklata-konkursa-nolikuma-sagatavosana>

<p><i>finansējuma gadījumā (piemēram, CFLA), lai kopīgi rastu risinājumu?</i></p>		<p>Attiecībā uz vēl nenoslēgtu iepirkuma līgumu pēc analogijas ir piemērojams PIL 61. pants!¹³</p>	
<p>8) Veicams finansiālo iespēju un pieņemto lēmumu par finansējuma piešķiršanu izvērtējums - pirms iepirkumu uzsākšanas vai turpināšanas, grozījumu veikšanas iepirkuma līgumā pasūtītājam jāizvērtē pieejamie finanšu līdzekļi, saistības uzņemoties pieejamo līdzekļu ietvaros, ievērojot Likuma par budžetu un finanšu vadību noteikumus.</p>	<p>Nākotnē plānots iepirkums</p>	<p>Veicams izvērtējums par iespējam attiecībā uz nākotnē plānotajiem iepirkumiem un iepirkuma procedūrām, vērtējot prioritāti nodrošināmos projektus. Iepirkuma plānu ir iespējams pārskatīt!¹⁴</p>	<p>Saglabājoties nenoteiktībai un straujām pārmaiņām, pievēršama pastiprināta uzmanība šādiem aspektiem:</p> <p>a) Slēdzot jaunus iepirkuma līgumus, nodrošināma iespējami detalizētu grozījumu klauzulu iekļaušana līgumā, lai nodrošinātu plašākas līguma vadības iespējas un elastīgi pielāgotos mainīgajiem apstākļiem.</p> <p>PIL 61. panta trešās daļas 1. punkts - lai būtiski grozījumi būtu pieļaujami, tiem jau sākotnēji jābūt precīzi atrunātiem līguma tekstā, nosakot:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vai grozījumi ir iespējami • kādos gadījumos (ar kādiem nosacījumiem) grozījumi ir pieļaujami • kādā apjomā tie ir iespējami • kas tieši var tikt grozīts <p>b) Aicinām kritiski svarīgajos līgumos noteikt iespējamo cenu indeksāciju, atrunājot cenu izmaiņu maksimālo apjomu, pārskatīšanas biežumu, gadījumus, kad cenas tiks pārskatītas, un šo gadījumu iestāšanās pierādīšanas kārtību (jāņem vērā Publisko iepirkumu likuma 61. panta sestā daļa)¹⁵ Vienlaikus nepieciešams nodrošināt Likuma par budžetu un Finanšu vadību noteikumu ievērošanu.</p>

¹³ Skatīt. Augstākās tiesas prakses apkopojums publisko iepirkumu lietās, Līguma grozīšana pirms līguma noslēgšanas, 80.lpp, <https://www.iub.gov.lv/lv/media/1173/download> **Papildus jāņem vērā, ka šādā gadījumā, kad veikti grozījumi iepirkuma līgumā pirms tā noslēgšanas, līguma izpildes laikā ir jāievēro šo veikto grozījumu apjoms saskaņā ar PIL 61. panta ceturto daļu un piekto daļu.**

¹⁴ Saskaņā ar PIL 18. panta pirmo daļu publicēto iepirkuma plānu pasūtītājs aktualizē pēc nepieciešamības. SPSIL 22. panta pirmā daļa

¹⁵ Cenu indeksācijas gadījumā, lai korekti noteiktu pārskatīšanas iespējas, pasūtītājs var pieaicināt ekspertus vai lietpratējus, kā arī pieprasīt kompetento iestāžu (piemēram, Ekonomikas ministrijas) viedokli